

ПОРУШЕНІ ЗЕМЛІ ЯК ОБ'ЄКТ РЕКУЛЬТИВАЦІЇ

О.М. Канівець, старший викладач

Сумський національний аграрний університет

Значна частина земельних ресурсів України перебуває в незадовільному стані. Інтенсивне добування корисних копалин в Україні, активізація геологорозвідувальних робіт, промислове та житлове будівництво зумовили порушення земель, виникнення і використання яких призводить до небажаних екологічних, економічних та соціальних наслідків. Наявність земель, порушених промисловою діяльністю, завдає величезної економічної шкоди, дестабілізує екосистеми і погіршує соціальні умови життя людей. Такі землі є екологічно небезпечним об'єктом, оскільки вони перестають виконувати природно-господарські функції і можуть започатковувати процеси подальшої загальної деградації земної поверхні і природно-кліматичних умов. Тому зростання площ порушених земель, зумовлює загострення екологічної небезпеки.

Порушеними, вважаються землі, що втратили свою господарську та екологічну цінність через порушення ґрунтового покриву внаслідок виробничої діяльності людини або дії природних явищ. Тому на таких землях потрібно проводити рекультивацію – штучне поновлення родючості ґрунтів і рослинного покриву після техногенного руйнування природи; сукупність дій, спрямованих на відновлення нового культурного ландшафту; відновлення зруйнованих промисловістю площ земель з метою використання їх в інших галузях народного господарства.

З погляду технічно – виробничого напрямку рекультивації підлягають порушені земельні ділянки усіх категорій, а також прилеглі території, які повністю або частково втратили свою продуктивність у результаті негативного впливу порушених земель.

З позиції сільськогосподарської науки рекультивація розглядається, як проведення різноманітних заходів, основна мета яких не лише часткове перетворення природних територіальних комплексів, порушених промисловістю, але й створення на їх місці ще більш продуктивних і раціонально організованих елементів культурних, антропогенних ландшафтів, поліпшення умов навколишнього природного середовища.

Процес рекультивації порушених земель здійснюється поетапно. Розрізняють три головні етапи: підготовчий, гірничотехнічний та біологічний.

Підготовчий етап включає в себе обстеження порушених і порушуваних земель, складання техніко-економічних обґрунтувань і технічних робочих проектів з рекультивації.

Гірничотехнічний етап передбачає підготовку території до запроектованого виду цільового господарського використання.

Біологічний етап передбачає заходи з відновлення родючості й продуктивності порушених земель.

Напрямки рекультивації визначають кінцеве використання порушених земель після проведення відповідних гірничотехнічних, інженерно – будівельних, гідротехнічних та інших заходів, їх вибирають на основі комплексного обліку таких чинників:

- природні умови району розробки родовища (клімат, типи ґрунтів, геологічна будова, рослинність та ін.);
- етап порушених земель до моменту рекультивації (характер техногенного рельєфу, ступінь природного заростання та ін.);
- мінералогічний склад, водно – фізичні та фізико – хімічні властивості гірських порід;
- агрохімічні властивості (вміст поживних речовин, кислотність, наявність токсичних речовин та ін.) порід і їх класифікація;
- господарські, соціально – економічні, екологічні та санітарно – гігієнічні умови;
- термін служби рекультивованих земель (можливість повторних порушень та їх періодичність);
- технологія і механізація гірничих і будівельно – монтажних робіт.

У залежності від цільового використання найбільш поширеними є такі напрями рекультивації техногенних ландшафтів:

- сільськогосподарський - створення на порушених землях орних площ, пасовищ, садів, ягідників, лук;
- лісогосподарський - створення лісокультур цільового призначення;
- водогосподарський - створення різного роду штучних водойм;
- рекреаційний - створення зелених відпочинкових зон поблизу великих населених пунктів;
- санітарно-гігієнічний - озеленення й консервування гірничих відвалів та промислових площ;
- будівничий - приведення порушених земель у стан, придатний для промислового і житлового будівництва.

Вибір виду й напрямку рекультивації пошкоджених земель визначається не тільки природно - економічними умовами а й у більшості випадків диктується тим, які землі були порушені в процесі розробки корисних копалин та як вони раніше використовувалися.

При виборі напрямку рекультивації слід урахувати те, що землі, які рекультивуються і ті, що знаходяться поряд, після закінчення робіт повинні представляти собою оптимально сформовану і економічно й екологічно збалансовану ландшафтну територію, що передбачає оптимальне співвідношення різних напрямів відновлення порушених територій, створення високопродуктивних ценозів, підвищення і відтворення родючості рекультивованих ґрунтів і запобігання негативного впливу техногенних утворень на довкілля.